

Strategiczne postępowania sądowe

Od strukturalnej niesprawiedliwości do
zmian prawnych i społecznych

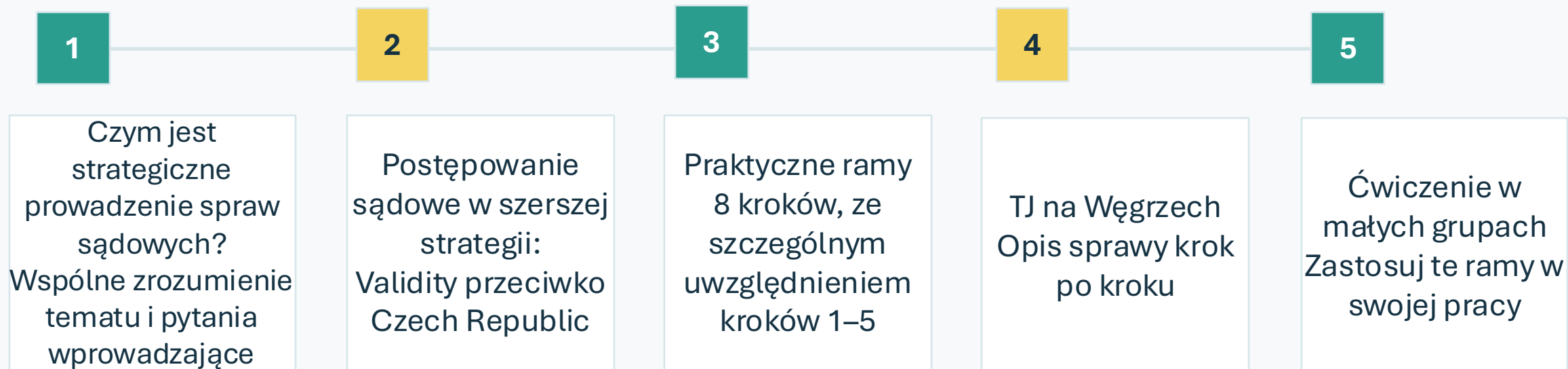
Sesja 1 • Szkolenie StratAGEic
16th czerwca 2026 r.

Ann Campbell

Dzisiejsza podróż

Praktyczny przewodnik po strategicznych postępowaniach sądowych

Refleksja na początek

**Co przychodzi Państwu na myśl, gdy myślą
Państwo o strategicznym prowadzeniu
spraw sądowych?**

**Jakie kwestie chcielibyście poruszyć w
ramach strategicznego postępowania
sądowego?**

Czym jest strategiczne prowadzenie spraw sądowych?

Postępowanie sądowe

Zwrócenie się do sądu o naprawienie niesprawiedliwości, gdy ktoś poniósł szkodę lub został potraktowany niesprawiedliwie.

Strategiczne postępowanie sądowe

Celowe wykorzystanie postępowania sądowego w celu zmiany prawa, polityki lub praktyki, która szkodzi wielu osobom.

Zmiana strategiczna

Sprawa sądowa staje się częścią szerszej inicjatywy na rzecz zmian.

Strategiczne postępowanie sądowe najlepiej sprawdza się w ramach szerszej strategii

Pytanie strategiczne: co należy zmienić, kto ma uprawnienia, by to zmienić, i w jaki sposób postępowanie sądowe może wywrzeć dodatkową presję?

Przykład: sprawa Validity przeciwko Republice Czeskiej

Postępowanie sądowe jako środek wywierania presji w ramach szerszej inicjatywy

Co dostrzegli obrońcy praw?

Łóżka z siatkowymi barierami w szpitalach psychiatrycznych, w tym stosowane wobec kobiet i osób starszych cierpiących na demencję.

Jaki był podstawowy problem?

Stereotypy, argumenty dotyczące „najlepszego interesu”, praktyki instytucjonalne oraz luki w prawie dotyczącym opieki zdrowotnej.

Co należało zmienić?

Ustawa o usługach opieki zdrowotnej i powiązane wytyczne musiały położyć kres tej praktyce.

Co mogłyby dać postępowania sądowe?

Wywieranie presji poprzez zbiorową skargę, gdy rozpatrzenie indywidualnej sprawy nie było możliwe.

„Przegrana” może nadal być strategicznym zwycięstwem

Celem było położenie kresu tej praktyce i zmiana prawa

Przed wydaniem decyzji

Rząd zmienił prawo i zakazał stosowania łóżek-klatek, zanim Komitet wydał swoją decyzję.

Formalny wynik

Komisja nie musiała stwierdzać naruszenia, ponieważ prawo uległo zmianie.

Wynik strategiczny

Sprawa ta przyczyniła się do wywarcia presji i wysłania silnego sygnału przeciwko łóżkom klatkowym.

Kluczowa idea: strategię należy oceniać na podstawie osiągniętej zmiany, a nie tylko na podstawie wyniku formalnego.

Praktyczne ramy działania: 8 kroków

Dzisiaj skupimy się głównie na krokach 1–5

Krok 1 — Określenie problemu

Przejdź od szkody do przyczyny źródłowej i celu strategicznego

Co dokładnie się dzieje?

Fakty w terenie
Przyczyna źródłowa
Osoby dotknięte problemem

O jakie prawa chodzi?

Prawo praw człowieka
prawo krajowe
i standardy międzynarodowe

Co należy zmienić?

Prawo
Polityka
Praktyka
Postrzeganie społeczne

TJ przeciwko Węgrom — wyjaśnienie problemu

Strategiczna sprawa w ramach szerszej inicjatywy

Przyczyny źródłowe

Zdolność prawna i opieka
Umieszczenie w placówkach opiekuńczych
Brak usług środowiskowych

Cele strategiczne

Uznanie tego, co się wydarzyło
Zakończenie tej praktyki
Sprawiedliwość dla ofiar
Zmiana postrzegania

Praktyka

Traktowanie równoznaczne z torturami lub złym traktowaniem
Zgony i brak dochodzeń
Bezkarność

To, czego nie udało się osiągnąć wyłącznie na drodze sądowej

Zakwestionowanie zatrzymania nie było możliwe
Dostęp do usług wymagał innych strategii
Rzecznictwo i reformy pozostały kluczowe

Co można osiągnąć poprzez strategiczne postępowania sądowe?

Różne cele prowadzą do różnych strategii postępowania

**Zmiana ustawy
uchylenie lub zmiana**

**Egzekwowanie prawa
tam, gdzie jest ignorowane**

**Wdrażaj prawo
międzynarodowe
np. Konwencji o prawach
osób niepełnosprawnych
(CRPD)**

**Inspirować zmiany społeczne
i zmieniać to, co jest postrzegane
jako akceptowalne**

**Zmiana polityki
lub praktyki
dyskryminacyjnej**

**Zwalczanie bezkarności
dochodzenia i pociągania do odpowiedzialności**

**Opracować standardy
wytyczne lub zabezpieczenia**

Krok 2 — Zdobądź odpowiednie wsparcie

Strategiczne postępowania sądowe rzadko są przedsięwzięciem indywidualnym

Wiedza prawnicza

postępowanie sądowe
prawa
dopuszczalność
środki prawne

Specjalizacja w zakresie zagadnień

prawa osób niepełnosprawnych,
prawa osób starszych,
dostępność

Specjalizacja w zakresie dowodów

medyczne,
społeczne,
analiza ekspercka

Rzecznictwo i media

presja społeczna
tworzenie koalicji

Trwałe wsparcie

finansowanie,
potencjał kadrowy,
wsparcie emocjonalne

TJ przeciwko Węgrom — wsparcie w związku ze sprawą

Różne role pomogły w opracowaniu strategii

Zespół procesowy	Wiedza specjalistyczna w zakresie praw człowieka i praw osób niepełnosprawnych
Wiedza medyczna i merytoryczna	Działania rzecznicze skierowane do opinii publicznej

**Wsparcie nie ma wyłącznie charakteru technicznego.
Długotrwałe postępowania sądowe wymagają również stabilności emocjonalnej,
wyznaczania granic oraz podsumowań.**

Krok 3 — Opracowanie planu sprawy

Wybory prawne muszą służyć celowi strategicznemu

Zacznij na szczeblu krajowym

Większość procedur międzynarodowych wymaga wyczerpania krajowych środków prawnych.

Myśl perspektywicznie

Argumenty przedstawione na szczeblu krajowym mają wpływ na późniejszy dostęp do mechanizmów Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) lub ONZ.

Dopasuj środki prawne

Różne sądy mogą nakazać różne rodzaje zmian.

Sprawdź procedurę

Kwestie takie jak legitymacja procesowa, dowody, zeznania, środki tymczasowe i dopuszczalność mają znaczenie na wczesnym etapie postępowania.

Wybór forum: jakie możliwości daje każda z dróg postępowania?

Wybór „najlepszego” sądu zależy od strategii

Organy ONZ

Zalecenia dla rządu
Istotne dla standardów
międzynarodowych
Ograniczone narzędzia
egzekwowania prawa

ETPC

Odszkodowanie i stwierdzenie
naruszenia
Może wpływać na politykę lub
prawo
Państwo zachowuje swobodę
działania

TSUE

Wiążące orzeczenia w sprawie
prawa UE
Potencjalnie znaczące
Skomplikowane pod względem
proceduralnym i rzadziej stosowane
w zakresie praw osób
niepełnosprawnych

Sprawa TJ przeciwko Węgrom — decyzje dotyczące planowania sprawy

• Droga postępowania została wybrana w celu realizacji szerszej strategii

- Środki prawne musiały uwzględnić to, co się wydarzyło, i wspierać szersze zmiany.
- Korzystanie z procedury krajowej było konieczne w celu wyczerpania środków prawnych.
- W kontekście tego strategicznego celu preferowano Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPC) zamiast mechanizmów ONZ.
- Dostęp do informacji pomógł wykazać, dlaczego kurator nie podjął działań.
- Legitymacja procesowa stwarzała zarówno ryzyko, jak i szanse strategiczne.

**Wniosek strategiczny — wybór forum nie jest wyłącznie kwestią prawną:
ma wpływ na dowody, ryzyka, środki prawne i narrację publiczną.**

Krok 4 — Ocena ryzyka

Ryzyko jest częścią strategii, a nie czymś dodanym na końcu

Ryzyko związane z klientem

zmęczenie lub wycofanie się
świadoma zgoda
odwet lub zastraszanie
zmiany okoliczności

Ryzyko strategiczne

zmiany w zasobach i
personelu
konflikty z partnerami
zmiany polityczne
niezgodność z przepisami

Ryzyko prawne

zły precedens
oddalenie sprawy z przyczyn
proceduralnych
koszty strony przegrywającej
kwestie jurysdykcji

TJ przeciwko Węgrom — analiza ryzyka

Przykłady ryzyka uwzględnionego w tej sprawie

Strategiczne

Ochrona danych
Pozycjonowanie partnerów
Szersza strategia działania

Kwestie prawne

Legitymacja procesowa
zły precedens
koszty strony
przegrywającej

Łagodzenie skutków

Porada prawna
Planowanie budżetu na koszty
Ochrona przed represjami

Krok 5 — Zaplanuj wsparcie dla klientów

Najpierw zapytaj:

Co mogłoby uniemożliwić tej osobie skuteczny udział?

**Rozsądne / proceduralne
dostosowania**

**Wsparcie w zakresie
podróży, obecności i
komunikacji**

**Skierowania: terapia, opieka
zdrowotna, pomoc prawna,
bezpieczne zakwaterowanie**

**Wyznaczenie granic: jakie wsparcie może zapewnić zespół prawny,
a co wykracza poza jego kompetencje?**

Kroki 6–8 — Od dowodów do wdrożenia

Późniejsze kroki pozwalają utrzymać strategię przy życiu

6. Zbierz dane

dokumentacja medyczna i społeczna
raporty i opinie ekspertów
zeznania
wnioski o udzielenie informacji publicznej

7. Prowadzenie postępowań sądowych

wnioski i odwołania
rozprawy
opinie przyjaciela sądu
koordynacja z działaniami rzeczniczymi

8. Wdrażanie

media i działania uświadamiające
budowanie potencjału
dalsze postępowania sądowe
Zasada 9 / zaangażowanie komisji

Ćwiczenie w grupach: zastosujcie te ramy do własnej pracy

Opcja A

Wybierz przepis, politykę lub praktykę z własnego kontekstu, którą chcielibyście zmienić.

Opcja B

Jeśli Twoja grupa nie ma konkretnego przykładu, skorzystaj z przygotowanego scenariusza.

Cel: ustalenie, czy i w jaki sposób strategiczne postępowanie sądowe mogłoby przyczynić się do zmiany.

Pytania przewodnie do pracy w grupach.

Jakie prawo, politykę lub praktykę chcielibyście zmienić?

O jakie prawa chodzi?

Ile osób może to dotyczyć?

Czy znasz osoby, które mogłyby podjąć się tej sprawy?

Jakiej wiedzy specjalistycznej i zasobów potrzebowalibyście?

Jakiej zmiany lub zadośćuczynienia oczekivalibyście od sądu?

Jakie ryzyko lub wyzwania dostrzegacie?

Scenariusz awaryjny: wykluczenie cyfrowe w transporcie publicznym

Wiejska linia autobusowa zaprzestała sprzedaży biletów w autobusie lub na przystanku. Bilety należy teraz kupować za pośrednictwem aplikacji na smartfonie po zeskanowaniu kodu QR.

Bariery w tym scenariuszu

aplikacja nie obsługuje czytników ekranu
złożone instrukcje
bardzo mała czcionka
brak wsparcia telefonicznego ani pomocy ze strony personelu

Praktyczne konsekwencje

brak dostępu do sklepów spożywczych
brak możliwości stawienia się na wizyty lekarskie
ograniczone uczestnictwo w życiu społecznym
utrata niezależności

Kwestie strategiczne

o jakie prawa chodzi?
jakie zmiany są potrzebne?
jakie dowody są potrzebne?
jakie ryzyko się z tym wiąże?

Opinie grup

Należy powrócić do dyskusji na temat wyborów strategicznych

1. Na czym polegał problem strategiczny?

2. Jakiej zmiany byście dążyli?

**3. Jakie ryzyka lub czynniki wspierające
mają największe znaczenie?**

Refleksja podsumowująca

Strategiczne postępowanie sądowe to proces wyboru:

- **odpowiedniej sprawy,**
- **przy odpowiednim wsparciu,**
- **na rzecz właściwej zmiany.**